

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE 4

1. přednáška

HISTORICKÝ PARTIKULARISMUS

- FRANZ BOAS (1858 – 1942)

- vystudoval přírodní vědy, seznámil se s etnologem Adolfem Bastianem v Berlíně, je, původně Němec žid, musel emigrovat do Ameriky 1887

- zakladatelem americké kulturní antropologie, prosazuje koncept kultury v antropo.

Kulturní relativismus – práce o znakových nervech a barvách vody (inspirace Fechterem), každá kultura je kulturou sama o sobě, souvisí to s německou koncepcí národa

- **expedice do Buffinovy země** – setkání s eskymáky a inuity, projevuje zájem o etnografii ► po návratu z B.země působí v Berlínském etnografickém muzeu

- v Německu ovlivňován vlivem **novokantovství** (Windelband – opozice nomotetických a ideografických věd) + **Wilhelm Dilthey**, který rozdělil vědy na vědy přírodní a vědy o duchu, důraz na porozumění, vědy o duchu musí vypracovat vlastní metodologii, založenou především na porozumění

► nomotetický přístup hledá zákonitosti

► ideografický přístup se zabývá genezí jevů v omezeném kontextu jako např. klasický historie takto postupuje, Boas se kloní k ideografickému přístupu

- chápal antropologii jako **historickou disciplínu**, nehledal obecné zákonitosti, zkoumal genezi jevů v omezeném kontextu, dával důraz na empirická data získaná v terénu, zaměřeni na sběr zvyků a zvykových vzorců - **Habitual patterns**
- studium geneze kulturních zvyklostí, mýtů a folklóru, odmítnutí predikce, důraz na deskripci a indukci, uznával omezenou generalizaci a komparaci, porozumění v úzkém kontextu, kultura je autonomní vrstva reality

1896 - začíná působit na Kolumbijské univerzitě, publikuje „**Meze srovnávací metody v antropologii**“

1897 - expedice na Pacifické pobřeží, kde byla ověřována hypotéza, že Nový svět byl osídlen kmeny přicházejícími přes Behringovu úžinu, seznámil se s **Alešem Hrdličkou**, autorem této myšlenky a českým vědcem

= konceptuální rozlišení antropologie tzv. čtyřpólové rozdělení: na antropologii fyzickou, kulturní, na lingvistiku a archeologii (four-field approach)

❖ **fyzická** se zaměřovala na fyzickou stránku člověka

❖ **kulturní** se zabývala kulturními jevy

❖ **lingvistika** na studium jazyka, navázání na německou jazykovědu Humboldta, přesvědčení o tom, že jazyk je obrazem ducha národa, Boas z toho odvozoval, že formy myšlení se odrážejí ve formě jazyka

❖ **archeologie** studuje materiální kultury v historické perspektivě

Terénní výzkumy

Indiáni severozápadní Ameriky: **Inuité, Cimšjané, Tilingitové, Kwakiutlové** (spolu práce s George Hunt, Boas k indiánům přistupoval partnersky, měl s nimi dobré vztahy, učil se jejich tance)

Díla: „**Omezení komparativní metody v antropologii**“ (1896) – vymezení proti evolucionismu

„**Příručka amerických indiánských jazyků**“ (1911 – 1941)

„**Rasa, jazyk a kultura**“ (1940)

„**Změny v tělesné formě potomků imigrantů**“ – parametry se mění podle prostředí

Vyzkoumal zajímavý typ směny mezi Indiány severozápadní Ameriky – **POTLAČ**

- souboj o čest x ztráta tváře
- **ritualizovaná směna**, pokrývky, košíky, kanoe a měděné totemické desky, které mají v horní části zobrazeno totemické zvíře, to je vlastnictvím muže, který do obchodu vstupuje, po prohře může být tato tvář rozlomena, proto ztráta tváře
- založeno na **principu úvěru**, půjčky musí být vráceny s úrokem
- povinnost dávat, přijímat a oplácet, vždy se musí dát více, než jsem dostal
- princip daru, ostentativní spotřeby a destrukce
- Tento obřad dále zpracovávali další antropologové, např. **Marcel Mause** ve své knize „Esej o daru“

- pro **Kwakiutly** je charakteristické geometrické zdobení v oblasti materiální kultury (hřebeny, potravinové přepravky, krabice, kostěné hole a meče), byli zdatní řezbáři (sošky)
- zabýval se také **fyzickou antropologií**, publikuje 1912 práci o změnách v tělesné stavbě imigrantů na americký kontinent, zjistil, že v prvních generacích se tělesná stavba přizpůsobuje průměru na kontinentu, uplatnil to proti rasové teorii, která byla přesvědčena o neměnných typech, byl proti rasismu
- v 85 letech v klubu Kolumbijské univerzity během přednášky o rasismu zemřel, snažil se ho zachránit jeden z posluchačů, později velmi známý Claude Lévi-Strause (1942)

FUNKCIONÁLNÍ POJETÍ KULTURY

- **BRONISLAV MALINOWSKI (1884 – 1942)**

- předchůdci ve VB byli Tylor, Frazer, narozen v Krakově, britský antropolog, otec byl filolog, aristokratická židovská rodina, studoval v Evropě (Vídeň – Ernst Mach), v Lipsku u W. Mundta, v Německu seznámení s pracemi J. Frazera, v roce 1910 postgraduál na London school of economics, jeho profesory byli Ch. G. Seligman, E. Westermarck, účastnili se výpravy do Torézovy úžiny (1898 – 1899), před začátkem 1. světové války odjíždí do Austrálie, on jako občan Rakouska-Uherska je vlastně na nepřátelském území, není zatčen, může se díky přátelům zde věnovat terénnímu výzkumu

Důraz na **intenzivní terénní výzkum** - formulování **metody zúčastněného pozorování** (pobývání tak rok v dané společnosti, účast na každodenním životě)

Výzkumy: Nová Guinea

1914 – 1915 pobývá na ostrově **Mailu**

1917 – 1918 **Trobriandské ostrovy** – výzkum obřadní směny KULA (kruhová směna) ► vydává knihu „**Argonauti Západního Pacifiku**“ (1922)

- předložil koncepci funkcionalismu, což ho odlišilo od jeho kolegů

Funkcionální pojetí kultury – kultura je integrovaný systém, jednotlivé kulturní prvky přispívají funkci celku a jsou funkčně nepostradatelné

Teorii potřeb - rozlišuje mezi biologickými, instrumentálními a symbolickými potřebami, biologické považuje za **primární**, ty druhé za **sekundární**, kultura je odpovědí na biologické potřeby, na ni navazuje teorie institucí, jako **ustáleného systému jednání**, **každá instituce má základní strukturu**, kterou lze považovat za univerzální tj. charta – účel, který ta instituce má, personál, normy, hmotné zařízení a funkce, funkcí institucí je uspokojování potřeb ► Malinowski se řídí zásadou metodologického individualismu tzn. že se **zajímá primárně o jedince** a sekundárně o společnost, která je souborem jedinců spojených za účelem uspokojování potřeb.

- zastáncem synchronního studia společnosti, **řez v jednom časovém okamžiku**, diachronní znamená historický vývoj v časové souslednosti, důraz na empirický výzkum, zúčastněné pozorování

Kruhová výměna cenností – KULA

- probíhá **formou námořních výprav** mezi Trobriandskými ostrovy, d'enterecateuxovými ostrovy a Amphletami.
- směna mušlových náramků **mwali** a náhrdelníků z ostatky **sulawa**
- směna darů: **vaga** – vstupní, **yotile** – na oplátku, **basi** – přechodný, **kudu** – vyrovnávací dar, nikdo si nic neponechává, vše se posílá do oběhu.
- spojeno se směnným obchodem užitkových předmětů – **gimwali**
- plavby mezi ostrovy opředeny celou řadou mytologií, rituální výroba kanoí, nebezpečné čarodějnice, které topí námořníky v moři, troubami z mušlí oznamován příjezd na směnu na ostrov.

Díla: „**Sexuální život divochů v Jihozápadní Melanésii**“ (1929) – zabývá se institucí rodiny

„**Korálové zahrady a jejich magie**“ (1934) – pojednává o hospodářství a přepis magických zaříkáadel

„**Vědecká teorie kultury**“ (1944)

„**Argonauti Západního Pacifiku**“ (1922)

„**Dynamika kulturní změny**“ (1945)

1938 odjíždí do Spojených států z Evropy, kde v roce 1942 umírá, V USA působil na Yale university, provedl krátký terénní výzkum v Mexiku, podobný osud jako Malinowski měl polský spisovatel Joseph Conrad, psal romány o koloniálním světě, sdílejí spolu zacilení na neevropský prostor. Nejznámějším dílem je kniha „**Srdce temnoty**“ o obchodě na řece Kongo. Zrežirováno F. Coppolou v přenesení do Vietnamu.

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE 4

2. přednáška

STRUKTURÁLNÍ FUNKCIONALISMUS

- **ALFRED REGINALD RADCLIFE-BROWN (1881 – 1955)**

- vypracoval teorii **strukturálního funkcionalismu**, antropologii chápal jako srovnávací sociologii, využíval spíše pojmu společnost než kultura, nestudoval kulturu a kulturní jevy, ale zaměřoval se na studium sociální organizace a sociální struktury (příbuzenství, sociální integrace, politické systémy)

- liší se od americké antropologie (kulturní), proto se také britská antropologie nazývá **sociální antropologie**

- chápal antropologii jako **ahistorickou vědu, synchronní přístup** ke studiu společnosti, článek „**Pravidla sociologické metody**“ (1910), doporučuje studovat příbuzenství – **genealogická metoda, nomotetická metoda** – hledání zákonitostí.

- nejde mu o studium jedinců, ale **společnosti a jejich struktur**, fenomén žertovných vztahů

- původně studoval psychologii a etiku v Cambridge, ovlivněn filosofií H. Spencera (pojmy struktura, proces a funkce), - neadaptoval se moc na britských ostrovech, působil spíše v Austrálii, Togu, Bombeji, ve 30. letech působil v Chicagu. Setkává se s Boasem a jeho žáky, kteří si ho příliš neoblíbili, protože byl z nižší střední třídy, byl velmi ambiciózní a přísný, nebyl moc otevřenou osobou, jakmile Malinowski odjíždí do Států, tak Radcliffe-Brown odjíždí do Británie do Oxfordu

C.L. Strauss-považoval **strukturu za odvozenou abstrakci** skrývající se za empirickými jevy X Brown tvrdil, že lidé **jsou si vědomy nějaké struktury a chovají se podle ní tak** X Strauss - struktura je **nevědomá**

Výzkumy: 1906 – 1908 terénní výzkum pod vedením Riverse v Bengálském zálivu na **Andamanských ostrovech**, původně používal historickou metodu, pod vlivem četby Emila Durkheima přechod ke zkoumání sociální organizace ► 1922 publikuje knihu „**Andamanští ostrované: Sociálně antropologická studie**“ (ve stejném roce jako Malinowski Argonauty).

Dílo: „**The social organisation of Australian tribes**“ (1930 – 31)

„**A natural Science of Society**“ (1957)

„**Andamanští ostrované: Sociálně antropologická studie**“ (1922)

ŽÁCI MALINOWSKÉHO A RADCLIFE-BROWNA

- MEYER FORTES (1906-1983)

- studoval u Malinowského-později se odklonil a od Mal. funkcionalismu ► přiklonil se k Radcliffe-Brownovi

- přispěl k rozvoji teorie příbuzenství, náboženství a pol. antr. ► jako první studoval **unilineární descenci** - rozlišoval rodovou linii (**descent**), která je **unilineární** (buď matri. či patri.) a filiaci (**filiation**=rodíče+děti), která je **bilaterální**

- s Evans-Pritchardem vytvořil „rodovou teorii“ vzniku náb. (Lévi-Strauss v opozici “alianční”) ► společné dílo „Africké politické systémy“

- zastával sociologismus (kult předků vyžaduje sociální struktura).

Dílo: „**Oidypus a Job v náboženství západní Afriky**“

ISAAC SHAPER - kniha „**Manželský život v africkém kmenu**“, oblast afrických kmenů

AUDREY I. RICHARDS – oblast dnešní Zimbabwe, kniha „**Země, výživa a práce v jižní Rhodesii**“

MEZIVÁLEČNÁ BRITSKÝ SOCIÁLNÍ ANTROPOLOGIE

- RAYMOND WILLIAM FIRTH (1902 – 2002)

- v Austrálii vystudoval ekonomii, pak odešel na L.S.E., kde studoval u Malinowského, jeho žákem byl Edmund Leach, věnoval se **ekonomické antropologie** a je pokládán za její zakladatele

Díla: „**We the Tikopia: A sociological Study of Kinship in Primitive Polynesia**“ (1936) - soupis možných zvyklostí-vliv R.Browna, rozlišení sociální organizace a sociální struktury

„**Essays on Social Organization and Values**“ (1964)

- teze: **rozdílel mezi soc. organizací** (ustanovuje pravidla) a **soc. strukturou** (odrážející, jak se lidé rámci pravidel chovají), kulturně **podmíněné ideje určují ekonomický život** spol.-tato teze ovlivnila Karla Polanyiho.

- EDWARD EVAN EVANS-PRITCHARD (1902 – 1974)

1902 – 1973, první antropolog, který vystoupil ze stínu Malinowského a Radcliffe-Browna s revizí

funkcionalistického programu, studoval v Oxfordu historii, přestoupil na L.S.E. k Malinowskému, s nímž se názorově rozchází (pro silný vliv Durkheima), vyzbrojil kmen Anuaků a vedl guerillovou válku, hrál si na Lawrence z Arábie, a proto odvolán, po 1946 působil na Oxfordu jako nástupce Radcliffe-Browna

Antropologie:

- není srovnávací sociologie, antropologie je věda **humanitní, interpretativní, blízká historii**
- antrop. je druh **historiografie**, studuje společnosti jako morální systémy (nikoliv systémy přírodní)

Výzkum: 1926 - výzkum v jižním Súdáně – mezi **nuery a azandy** (za zpracování tříměsíčního výzkumu u Azandů získal doktorát) – kmeny, jež byly právě pacifikovány po povstání proti britské hegemonii

1930 - na L.S.E. a Káhira

- všechny velké terénní výzkumy této doby byly vlastně realizovány v koloniálních oblastech, zajímavý vztah antropologie a kolonialismu, což se začalo reflektovat až po dekolonialismu, v 70. letech článek od T. Asada, který tvrdil, že kolonialismus byl podmínkou pro ustanovení

bádání antropologie, antropologie tedy vlastně vyrůstala z mocenské asymetrie - žák Pritcharda, „Anthropology and Colonial Encounter“ - kolon. situace umožnila bezpečné cestování

Díla: „**Sanusi of Cyrenaica**“ - výzkum mezi beduíny za druhé světové války

„**The Nuer**“ (1940) - což byla nejdůležitější antropologická monografie tehdejší doby

„**Nuerské náboženství**“

„**Čarodějnictví, věštby a magie u Azandů**“ (1937) - skrze čarodějnictví řeší své politické spory, snažil se uchopit čarodějnictví z emic perspektivy - příznak nástupu nového paradigmatu – školy interpretativní, ale stále zůstává u fce, Snaha odhalit jejich smysl, rozdělení na špatné a zlé činitele, kteří buď užívají nebo neužívají rituální techniky, fungování čarodějnictví: věštba pomocí jedu podávaného kuřatům, aby se zjistilo, kdo nezájmě škodí (černo rostoucí pod hrudníkem), odřikávají se jména známých a při vyslovení jména, kdy zemře kuře, se jméno potvrdí, pak se za dotyčným jde, ten poprská kuře a tím se čarodějnictví zbaví, orákulum pomocí třech destiček.

„**Africké politické systémy**“ (1940) - sborník spolu s Fortesem - zakládající dílo politické antropologie

- teze: konstrukce času a prostoru odráží ekologické, subsistenční a jiné sociální podmínky lidské existence, pojetí času a prostoru je funkcí sociálních a ekonomických poměrů.

Manchesterská škola – **Max Gluckman** - byla velmi významná, patří sem Viktor Turner, Barnes, pokoušela se smířit metodu strukturálního funkcionalismu, studovali kulturní změnu v africkém prostředí, zkoumali přijímání prvků z Evropy, Barnes přišel s metodou síťové analýzy, která umožňuje postihnout příbuzenské systémy lépe, tj. např. strukturami

Edmund Leach - vydal knihu „Politické systémy v horské Barmě“, zkoumal výměnu nevěst mezi jednotlivými kmeny, bojoval s kmeny proti japonské invazi, přišel o všechny své zápisky, teorie dynamického strukturalismu

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE 4

3. přednáška

ŽÁCI FRANSE BOASE – KLASICKÁ AMERICKÁ ANTROPOLOGIE

- dělí se na 3 až 4 skupiny

- o kulturní oblast – Wissler, Redfield – americký historicismus
- o jazykový relativismus – Sapir, Whorf
- o konfiguracionismus – Kroeber, R. Benedictová
- o culture and personality – M. Meadová, Linton

1. Americký historicismus

- CLARK DAVID WISSLER (1870-1947)

- studium geograficky rozmístěných prvků ► **difuzionismus**

- pojem **kulturní oblast**, studium distribuce typických prvků v určitých geografických podmínkách

- rozlišení na **centrum** (kulturní invence) a **periférie**

- vytváří jakousi **mapu kulturních oblastí** am. indiánů:

- **oblast karibu** – lov sobů, severní USA
- **oblast lososů** – severovýchodní USA, rybolov, Kwakiutlové
- **oblast divokých plodin** – kukuřice, jižní USA od oblasti lososů až k Mexiku
- **oblast bizonů** – střední USA, Samotové, Soudové
- **oblast lesů** – Irokézové
- **oblast kukuřice** – Mexiko, Peru

Díla: „**The American Indian**“ (1917)

„**The Relation of Nature to Man in Aboriginal America**“ (1926)

- ROBERT HEINRICH LOWIE (1883-1957)

- narodil se vídni, do USA v 10 letech

- zastávce historického partikularismu a difuzionismu

- výzkum u **Šošonů**

Díla: „**Primitivní společnost**“ (1922) – kritizuje evolucionismus, především Morgana, a jeho evoluční stadia, společnost se podle něj vyvíjí podle vlastních principů

„**Primitivní náboženství**“ (1924)

„**K porozumění Německu**“

- GEORGE PETER MURDOCK (1897-1985)

- stoupence komparativní metody – srovnávání prvků ve velkém rozsahu (v rozsahu celého světa) ► interkulturní komparace, hledání **kulturních univerzálií**

- založil projekt **HRAF** (Human Relations Area Files) – dnes kritizováno

Díla: „**Social Structure**“

„**Přehled světových kultur**“

„**Atlas světových kultur**“

- ALEŠ HRDLIČKA

- pocházel z Čech, Boasův přítel, přichází s myšlenkou, že Amerika byla osídlena přechodem populací z Asie přes Behringovu úžinu, autor pojmů **migrace**, **akulturace** (kulturní přizpůsobování, pohlčení jedné kultury druhou), **difuse**

2. Americký jazykový relativismus

- EDWARD SAPHIR (1884-1939)

- am. lingvista a antropolog, představitel **deskriptivní lingvistiky**, prosazoval využití lingvistických metod v antropologii, hledání kulturní gramatiky

Lingvistický determinismus - společnost myslí prostřednictvím svého jazyka X **Lingvistický relativismus** - klasifikace indiánských jazyků – 55 skupin, upřesnil a stáhnul to na 6, používáno do 60. let 20.st.

Dílo: „**Language**“ (1921)

- BENJAMIN LEE WOLF (1897-1941)

- původně studoval chemické inženýrství, pracoval jako pojišťovák, zajímal se o lingvistiku, hojně cestoval, návaznost na Saphira, sbíral údaje o jazycích (hlavně **Aztéků**, **Mayů** a **Hopiů**)

- srovnával jazyk Hopiů s evropskými jazyky

- H- upřednostňují slovesa
- E-upřednostňují podstatná jména – substanční pojetí reality

Saphir-Whorfova hypotéza – jazykový relativismus a jazykový determinismus, veškeré myšlení je jazykové, každý jazyk vytváří specifické vize reality, jednotlivé obrazy reality jsou konstruované, různými jazyky se vzájemně liší, gramatik a ovlivňuje vnímání světa

3. Konfiguracionismus

- snaha o překonání **historického partikularismu**, **diachronismu** (časově sousledné – sekvenční), tj. nástup dehistorizace a systémových synchronních metod, **KULTURA JE USPOŘÁDANÝ CELEK NOREM, IDEJÍ A ZÁSAD V KONFIGURACI, KTERÁ JE OSVOJITELNÁ**,

-centrální kategorií je pak kulturní vzorec, který plní integrativní fce a zdůrazňuje, že kultura není nahodilé seskupení kulturních prvků.

Představitelé konfiguracionismu: ALFRED LOUIS KROEBER (zakladatel), RUTH BENEDICT, ROBERT REDFIELD (výzkumy akulturace) a M. J. HERSKOVITS (pojmy enkulturace, kulturní ohnisko).

- ALFRED LOUIS KROEBER (1876-1960)

- 1876-1960, rodiče z Něm., vystudoval angličtinu a literární vědu a později u Boase (vedl jeho dizertaci, která měla 28s.), znalec indiánů

- kultura = **systém vzorců**, sdílených hodnot, norem a zvyků, pomocí kterých dosahuje vnitřní integrace představující její organizační princip, rozlišoval **primární** (vytvářející kulturní realitu) a **sekundární** kulturní prvky (oblast kul. hodnot) ► holistický přístup, protože kultura vytváří integrační systém

- odlišoval kulturu a společnost (společnost je všude tam, kde je spol. život – i mravenci či včely)

Kultura je:

- **superorganická** – nevázaná na biologické kvality
- **nadindividuální** – musíme se jí učit, nepatří jedinci, ale kolektivu

- civilizace začínají tam, kde končí individuální, věda o kultuře by měla být idiografická (Novokantismus – věda, která popisuje neopakovatelné jevy, např. historie) nikoliv nomotetická (odhalující zákony vývoje), ale přesto existují zákonitosti kult. vývoje

Kulturní ohniska – **kulturní intenzita** (způsob dosahování a udržování kulturní úrovně) a **kulturní klimax** (nejvíce integrované ohnisko kulturní oblasti)

- **příbuzenská terminologie** je podmíněna psychologickou dispozicí a promítá se do jazyka (anticipoval Lévi-Strausse, včetně binárních opozic).

Dílo: „**Slovník indiánů Kalifornie**“

„**Oblast a Klimax**“

„**Kulturní a přírodní oblasti domorodé Severní Ameriky**“ (1939)

„**Kalifornské příbuzenské systémy**“

„**Konfigurace kulturního růstu**“ (1944) – makrohistorie- vývoj lidstva, vývoj světových kultur se snaží rekonstruovat

Stylové vzorce- skrývají se za jevy, které můžeme pozorovat

Křivky růstu – zachytitelný vzestup a sestup fenoménů

- RUTH BENEDICT (1887-1948)

- pův. literaturu a poezii, napsala knihu o M.Wollstonecraftové, jedné z prvních bojovnic za ženská práva od 1919 studovala u Goldenweisera (kritik teorie totemismu), disertační práci napsala pod Boasem a dělala mu asistentku.

- hlavní kritérium lidské odlišnosti není jazyk, politický nebo sociální systém, adaptace na přírodní prostředí nebo genotyp či fenotyp, ale **kultura generující svébytné psychologické typy** – volksgeist, jejichž identifikace je hl. smyslem antr., **lid odlišuje kultura**, ne genotyp (determinismus), není souhrnem nahodilých částí, inspirovala se ve Spenglerově *Zániku západu* a v Nietzscheovi (a myšlenku kulturní integrace a konfigurace převzala z něm. intel. tradice – Herder, Dilthey. Stern a Gestalpsychologie)

Kulturní vzorce (dělála výzkum u Pueblanů):

PUEBLANÉ - apollinský typ kultury – střizliví, rozvážní, vyrovnaní, nejsou emotivní, nemají moc sporů.

DOBUANÉ (převzala data z výzkumu Reo Fortuna – Sorceres of Dobu) - **paranoidní typ kultury** – nebezpeční bojovníci, ctnost = zlá vůle, nedůvěřiví, zlí, žárliví, záluční a rozmrzelí

KWAKIUTLOVÉ - dionýský typ kultury – temperamentní, soupeřící otevřeně (při potlačí), dbající na osobní prestiž, spontánní a nepřilíš racionální

Díla: „**Kulturní vzorce**“ (1934) - neúspěšnější antrp. kniha všech dob, populární převyprávění Boasova sociálního determinismu a radikalizace kulturního relativismu

„**Studying Culture at Distance**“ - studium národní povahy

„**Chryzantéma a meč**“ (1946) – studování japonské kultury na dálku (snaha am. vlády)

chybí morris, redfield a ještě jeden

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

4. přednáška

4. škola culture and personality

- MARGARET MEAD (1901-1973)

- manželství s Gregory Batesonem, byla spojena s Boasovým programem kulturního determinismu, spolu bojovali proti eugenic, Meadová studovala psychologii a anglický jazyk na Kolumbijské univerzitě, disertační práci již psala pod Boasem

Výzkum: 1925-1939-Samoa

1930 - Omahové, spolu s Fortunem

1933-1939 - Bali s Batesonem

1931 – 1933 - na Nové Guineji

- neexistují typické vlastnosti ženské či mužské role, existuje pouze společenské očekávání, požadavky a nároky, zkoumala 3 papuánské populace:

1) arapešové – žijí v horách, neznali povahové dělení na muže a na ženy, měli jen jeden výchovný kulturní vzor (spíše ženský), založený na emocionalitě a senzibilitě, dbáno bylo na kolektiv, mírnost a neprůbojnost

2) mundugumor - kanibalové, lovci lebek – také nezná rozlišení na mužské a ženské role (spíše mužský typ), důraz na bojovnost, agresivitu a soutěživost

3) čampuli - rozlišovali na mužskou a ženskou roli, ale z našeho pohledu obráceně, dominantní ve společnosti jsou ženy – kontrolují obchod a rybolov, muži jsou nesamostatní, upovídání a věnují se umění a ručním pracem

- stejně jako Benedictová vytváří ideální pohled na tichomoří, její přístup byl nazýván **cultural and personality**, oživila “mýtus ušlechtilého divocha”, Meadová by se v zásadě obešla při svém antropologickém bádání obešla i bez faktů.

Díla: „**Coming of age in Samoa**“ (1928-Dospívání na Samoju) - zkoumala, do jaké míry se na procesu dospívání podílí příroda a nakolik kultura (veřejné mínění má obecně za to, že za to může příroda), dospívání na Samoju je podle Meadové nekonfliktní, bez stresu a (sexuální a jiné) frustrace, zkoumala 68 dívek, poskytla idylický pohled na tuto společnost, D. Freeman-kritizoval její pohled v knížce Margaret Mead and Samoa

„**Sex and temperament in three primitive societies**“ (Pohlaví a povaha ve 3 primitivních společnostech. 1935) - zde se zabývá sociální a kulturní podmíněností mužské a ženské role

„**Male and female**“ (1949)- podmíněnost pohlaví v komparaci.

- RALPH LINTON

- žák Boase-převzal po něm katedru, ale později se s ním rozešel

- rozlišení **základní osobnost** (nositelé jedné kultury mají stejnou základní osobnost) a **statusová osobnost** (pojí se statusem-překrývá se se základní), jedinec není sám o sobě nositel společnosti

Výzkum: na Madagaskaru, kmen Tanala - horský, problematika akulturace a modernizace

-přispěl k rozvoji přístupu Culture and personality

Díla: „**Stoprocentní Američan**“- odmítnutí ideje tzv. čistých kultur

„**The Study of Man**“ (1936)- pojetí **statusu** (vrozeným, připsaný, získaný) a **role** (situační zaujímání rolí)

- GREGORY BATESON

-britsko - americký badatel, kritika strukturálního funkcionalismu
 -eklektik, zabýval se antropologií, ekologickou filosofií, lingvistikou, fenoménem nacismu a komunikací s delfíny, kybernetikou, zkoumal soulad mezi institucemi a povahou místních obyvatel

Výzkum: 1904-1980 - účastnil se výzkumu na Bali

Díla: „**Balinese Character: A Photographic Analysis**“ (1942) - položil základy vizuální antropologie

„**Naven: A study of Iatamul Culture**“ - kde formuloval svoji teorii **schizmogeneze**

symetrická schizmogeneze ► schizmogenezese - progresivní nebo účelově zaměřená změna, která může vést k růstu rivality

komplementární schizmogeneze ► zvýšení diferenciacce (čím je jeden agresivnější, tím víc je agresivnější i druhý)

FRANCOUZSKÁ ETNOLOGIE

- ÉMILE DURKHEIM (1857-1917)

-zakladatel francouzské sociologické školy (Aneé), položil základy moderní sociální vědy, časopis *L'Aneé Sociologique* (od 1898)

- koncepte **sociálního faktu** - metoda vysvětlení jednoho soc. faktu jiným, kolektivní reprezentace, mechanická a organická společenská solidarita + předmětem studia sociální realita vytvářená sociálními vztahy, přichází s koncepcí sociálního faktu (pravidla soc. chování, právo, jazyk, móda, ...) ► sociologové musí s těmito fakty pracovat jako s reálnými věcmi, je přesvědčen o potřebě vysvětlování jednoho soc. faktu druhým

-sociální realita má primát nad individuální realitou, jsme jí determinováni

-společnost je v nás i mimo nás-my jako jedinci jsme nedůležití, jednoduché společnosti se vyznačují mechanickou společenskou solidaritou, komplexní společnosti se vyznačují organickou solidaritou – různorodost, dělba práce

-inspirován osvícenci Rousseem, Montesquiem, výklad společenských rituálů – byl přesvědčen, že mají integrativní fci, vytvářeno kolektivní vědomí, byl synem rabína, víru svých předků opustil, konvertoval ke katolicismu, nakonec byl ateistou

Díla: „**O společenské dělbě práce**“

„**Pravidla sociologické metody**“

„**Sebevražda**“, „**Elementární formy náboženského života**“ (1912)

- MARCEL MAUSS (1873-1942)

-byl synovcem Emila Durkheima, rozvíjel jeho metodu, rozlišení etnografie, etnologie a antropologie, kabinetní badatel, nikdy neprováděl žádný terénní výzkum, studium tzv. archaických společností pro účely komparativní sociologie

-**etnografie** je popisem zkoumaných společností

-**etnologie** již provádí srovnávání mezi jednotlivými společnostmi

-**antropologie** ve franc. pojetí by měla přinášet obecnější závěry o člověku a lidstvu, má být více spjata s filosofií

- přednášel teorii terénních výzkumů, některé další terénní výzkumy inspiroval např. Missie Dakar – Djibouti

- specifický výzkumný postup: týmová práce, sběr artefaktů a dokumentací, využívání fotografií a filmu, záliba v exotice a iracionalitě

Dílo: „**Esej o daru-podoba a důvody směny v archaických společnostech**“ (1924)- studium elementárních forem společností umožní pochopení komplexních společností, **dary vytvářejí reciproční a vzájemný systém**, upevňuje sociální struktury, legitimizuje, společenskou hierarchii, jsou totálními faktem, syntéza poznatků z terénních výzkumů, inspiroval Lévi-Strausse (směna správ, žen, produktů)

MARCEL GRIAULE --výzkum v Abyssínii (Etiopie), studium afrických Dogonů, využití filmu: *Cinéma verité*
MICHEL LEIRIS - surrealista, spisovatel a etnograf, subjektivita, reflexivita, mysticismus, „**L'Afrique phantome**“

MAURICE LEENHARD -misionář a etnograf samouk, pobyt u Kanaků v Nové Kaledonii, profesor v Paříži

ARNOLD VAN GENNEP - studium přechodových rituálů, rituály vyjádřením sociálního řádu, tři fáze-odloučení-liminarita-začlenění

ROGER COLLOIS - výzkum vztahů posvátného a profánního v mýtech, výzkum hry, výzkum masek, faktů.

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE 4

5. přednáška

NEOEVOLUCIONISMUS, KULTURNÍ BIOLOGIE, KULTURNÍ MATERIALISMUS

= vývoj převážně po druhé svět. válce

1. Neoevolucionismus

- LESLIE ALVIN WHITE (1900-1975)

- věda o kultuře ► zkoumá **kulturologie** ► za přítomnosti evolucionismu (což je x Boasovi a jeho historickému partikularismu)

» zkoumá povahu kultury, která je integrovaným, symbolickým a dynamickým systémem » základem je lidská schopnost symbolizace skrze **symboláty** » ty je možno studovat ve vztahu k organismu » **somatický kontext**, který zkoumá **psychologie**

» pokud je studujeme ve vztahu k jiným symbolátům, jde o **extrasomatický kontext**, který zkoumá právě **kulturologie**

Kulturologie – obecná věda o kultuře, adaptace na přírodní prostředí, má vlastní systém, je extrasomatická (x Kroebrovi), jedinec je podroben vnějšímu nátlaku

► má své subsystémy :

- a) **technologický** – mezilidské vztahy
- b) **sociologický** – zahrnuje veškeré interakce
- c) **ideologický**
- (d- psychologický)

Díla: „**Věda o kultuře**“ 1949

„**Pojem kulturních systémů**“ 1975

„**Evoluce kultury**“ 1959 – zdokonalování vede k využívání energie, klasifikoval společnost podle zájmů a potřeb systémů, systémy se chovají autonomně, což vyplývá z jejich tendencí

= ovlivněn Marxem, ale tvrdí, že technologie vede k tomu, že svět bude lepší

= lineární pojetí evoluce – od jednotných forem ke komplexnímu předzemědělskému období, pak zemědělskému a nakonec průmyslovému ► jde o kulturní stupně

1964 – prezidentem am.sociologické asociace (1932-1957 vede katedru antropologie)

Neoevolucionismus

- studium kultury ve vztahu k životnímu prostředí
- inspirace C. Wisslerem » přír. věda, ideogeografický determinismu
- kultura se adaptuje na prostředí
- princip vstupu ► výstup a zpětná vazba
- ekvilibrium mezi společnostmi a prostředím

2. Kulturní biologie

- JULIAN STEWARD (1902-1973)

- americký antropolog, **kulturní ekologie** (kultura je adaptací multilineární), kombinace archeologie, antropologie a historie

Kult. Ekol. – studium procesů, pomocí nichž se adaptuje na přírodní a sociální prostředí, jde spíše o snahu o tuto adaptaci

Výzkum: 1935 – Šošoni – lovečsko-sběračská spol., má to vliv na jejich kulturu, nomádská spol (v zimě větší tábořiště)

Díla: „**Příručka jihoamerických indiánů**“

„**Teorie kulturní změny**“ 1955 – adaptace na prostředí

- evoluce se podle něj může vyvíjet všemi směry

Primární a sekundární rysy kultury – primární jsou kulturním jádrem, ekonomické aktivity přispívají ke stabilitě, sekundární jsou ale proměnlivé a variabilní

- úroveň sociobiologické integrace – kvalitativní rozdíl mezi primitivní a komplexní společností ► kritika Sahlins, Rappaport, Freeman (podle něj jde o vulgární materialismus)

- MARVIN HARRIS (1927 –

= 1953 doktorát z filozofie na univerzitě v Kolumbii, okopíroval od Kenneta Pike emic x etic

Díla: „**The Rise of Antrpological Theory**“ 1968 – pozitivní výklad myšlení 1750-60.let 20.st.

„**Cultural Materialism: The Stuggle for Science of Cultural**“ 1979

„Cows, Pigs, Wors and Witches:the Riddle of Culture“ 1974 – zkoumá Maye, Aztéky a Indy » z hlediska obživy » Mayové a jejich zemská produkce, Aztékové mají krvavé rituály kanibalistické (chybí jim bílkoviny, prý), Indové ji mají posvátnou, jsou tažná a vegetariánství lépe užívá populaci

Adaptivní systémy - kultura je rozdělena na:

1. **infrastrukturu** – populace, úmrtnost, produkce
2. **strukturu** – typy politické organizace, třídní vzory, rodina, příb., gender, ekonomika
3. **superstrukturu** – náboženství, věda, literatura

MARSHAL SAHLINS + ELMAN SERVICE

„Evolution and Culture“ – 1960, **tlupy, kmeny, náčelnictví, stát** (viz. Hirt)

- důraz na archeologii, evolucionismus, adaptace vede ke transformaci sociálních forem

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE 4

6. přednáška

POVÁLEČNÁ ANTROPOLOGIE

M. Fortes „Politické systémy“ + Brown + Pritchard ► po 2.sv.v. dochází k obměně generací, vznikají nové instituce

1949 – katedra antropologie na **Manchesterské univerzitě** – M. Gluckman

1944 – katedra antropologie v **Německu** – R. Fürst

1950 – katedra antropologie **Cambridge** – M. Fortes

Koloniální rada oblastí společenských věd – Firth, Richards

► hromadný rozkvět antropologie, nástup s krizí, v důsledku války dochází k oslabení věd, souvislost s rozpadem koloniálního systému (země získávají nezávislost: 1948 Barma, 1947 Indie, 1959 Súdán, 1979 Rhodos, 1954 Nigérie)

ŠKOLY

1.OXFORD – Pritchard + Fortes

2.CAMBRIDGE – Gady, Fortes, Barth, Leach

- EDMUND LEACH (1910-1989)

= původně strojný inženýr » proto práce na Filipínách, tady začíná zájem o antropologii, 1956 se dostává na Cambridge

-výzkumy:1938 – 1. výzkum v Iráku u **Kurdů**

1939-1940 – **Kachinové a Svanové**, Barma

1961-znemožněn výzkum na Barmě » **Ceylon**

= za 2.sv.v. přišel o všechny své zápisky, snaha o výkladovou teorii, zastáncem dynamického strukturalismu (vliv Levi-Strausse)

Kachinové – dva typy politického uspořádání

- a) **rovnostářský - gumlao**
- b) **hierarchizační - gunsua**

► hledání pravdy, na čem jsou tyto společnosti založeny » je to proto, že v rámci výměny manželek dochází ke spojení těchto dvou systémů, ženy jsou vždy z vyšší vrstvy než muž, proto platí vztah A → B → C, ženy jsou tedy hierarchizační a od nich se odráží

= zájem o mýtus – jde o výpověď o sociálním řádu (x Malinowskému), mýty jsou zdrojem problémů

-**model**- idealizace sledované společnosti, existuje model výzkumníka a aktérů, nejsou nekonfliktními návody, ale konflikt je zdrojem zájmu, politiku ovlivňují zápas (Barma)

-**realita**-

Díla: „**Sociální a ekonomická organizace románských kultur**“ 1940- z výzkumu v Iráku

„**Politické systémy horské Barmy**“ 1954 – výkladová teorie

„**Elementární jevy příbuzenství**“ 1969 – inspirace Levi-Straussem, struktura je systémem směny manželek

- JACQUES GADY 1919-

= funkcionálně strukturalistická antropologie, výzkum v **Ghaně** –**komparativní studie** příbuzenství, „**Domestication of Mind**“ » o gramotnosti ve VB

- FREDERICK BARTH 1928 –

= výzkum v **Pakistánu** „**Models of Social Organisation**“ 1966 – společnost není integrovaný celek, struktura je produktem transakcí, směn mezi jedinci + „**Ethnik Groups and Boundaries**“ 1969

Transakcionismus – zdůrazňuje individuuum, výzkum struktur nahrazen výzkumem jednice

3. MANCHSETERSKÁ ŠKOLA – důraz na studium procesů, vývoj struktur, ne jejich integrace, hlavně terénní výzkum, Afrika, snaha uchopit změnu, nezkoumají jen kmenové společnosti, ale i městské, industrializaci a migraci

= minulý systém v Africe podle nich je pouze doplněn novými prvky X běžně se tvrdí, že došlo k vystřídání systémů

= důraz na strukturu sociální změny a kmenového života » jde o transformaci na přechod moderní společnosti » např. práce

-Rhodesův-Livingstonův institut – Afrika, většina vědců odtud do MAnch. školy

Cargo kult – Melanésie, dary od Bohů

- PETER WORSLEY

= zabývá se Cargo kultem „**The Trummpete of Sound**“ 1968

- GEOFFREY WILSON

= proces migrace z urbánního prostředí do města ► proces detribalizace (v důsledku koloniální změny)

- CLYDE MITCHEL

= nejde o detribalizaci, ale retribalizace ► znovunabytí kmenových identit „**Yao Village**“ 1956

- MAX GLUCKMAN (1911-1975)

= původně Žid, levice, inspirován Marxem, studium s Walterem, 1934 začíná studium u Pritcharda, 1942-47 ředitelem R.L. institutu, **1949 zakládá Manchesterskou školu**

Výzkumy: 1933 – jižní Afrika

1939 – u kmene Zulu, píše o nich článek do sborníku, popisuje tvrdou kolonizační politiku

= snaha postihnout reálný obraz kolonizátorů a kmenů » chtěl je sloučit do jednoho rámce

= kontext pluralitní společnosti: Evropa a Afrika, jejich interakce, jednání vychází jako reakce na situaci

Analýza sociální situace – Situační analýza – postihnutí změny, důležitá je úvaha o sociální situaci » vychází z Brown, ne novými přístupy, ale novými otázkami jako právo, dynamika, konflikt » tím vzniká **teorie konfliktu** ► konflikt je důležitým činitelem sociálního procesu, měl by být kontrolovaný (pak jde dohodnuté rituály, povstání x králi), jde o integrační proces, má pomoci společnosti k rovnostářské

-Díla: „**Válka Zulů**“

„**Analýza koloniální situace v Zulendu**“ 1940

- VIKTOR TURNER (1920-1983)

= student Gluckmana, nejprve University of London, pak Manchesterská, studium končí 1955, emigruje do USA

= původně univerzalista » přechod k symbolismu a antropologii

Výzkumy: 1950-1955 – v Zambii, kmen Ndembů, studium segmentačního pol. systému, výzkum rituálu a sociálního drama

Rituální významy: kódované, sociální významy působí na mysl, soc. dramata jsou opakujícími se vzorci aktivit, během rituálu přechodná fáze **liminarita** (vymanění se z limitů společenských rolí), během tohoto období vzniká skupina **Communitas** (rovnost, harmonie, vymanění od celku skupiny)

Systém příčinných vazeb – crossing-cutting ties – aliance mohou být napříč hierarchií, skupina není uzavřena

- JOHN BARNES

= **analýza sociálních sítí** (Social Nett Analysis?) – lidi, kteří se nezdržují na jednom místě, stěhují se

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE 4

7. přednáška

STRUKTURALISMUS

- FERDINAND DE SAUSSURE

= ženevský lingvista, studoval v Lipsku, Paříži, zaměřil se na historický vývoj jazyka, jeho systém, jazyk je uzavřený systém, jde o sociální fakt, sdílený znakový systém

= rozlišoval osy jazyka

- **diachronní** – historické jevy, historický vývoj jazyka

- **synchronní** – současné jevy, soubor vztahů, hodnota znaků není dána sama o sobě, ale je dána pozicí v systému (vztahy k jiným znakům)

= **jazyk je forma**, ne substance, jde o hodnoty plynoucí ze systému

Znak má dvě složky: **označující** (image a coustic, significant = materiální vyjádření znaku) a **označované** (concept, significant)

Vlastnosti znaku:

1. libovolnost, arbitrárnost - mezi označující a označovanými, není konkrétní vztah, je to věcí konvence (kůň, horse, Pferd)
2. lineárnost - výpověď probíhá v čase, zároveň nemohou být realizovány dva znaky, musí být zařazeny za sebou
3. diskontinuita – jednotlivé znaky jsou ohraničeny, někde začínají a někde končí, mimojazyková skutečnost je dána znaky, ty určují její strukturu

= systémové pojetí jazyka, dvě oblasti jazyka:

- **Langue** - systém všech pravidel, jimiž se řídí všichni mluvčí
- **Parole** - konkrétní promluva, konkrétní realizace jazyka
= vztah mezi langue a parole je dialektický, gramatická pravidla odvozena od konkrétních promluv, parole nemůže být bez gramatických pravidel, jimiž se řídí

= Saussure se zabývá spíše parole

Znaky: syntaktický – vztahy mezi větnými členy, kombinace subjektu a predikátu (operace)

paradigmatický – vztah znaků k ostatním znakům systému, které jsou v daném kontextu zaměnitelné, vybrat správný tvar, správný pád » selekce, výběr

= **lingvistiku** chápal jako **podobor sémiologie** – věda o znacích lidské společnosti

-kurz obecné lingvistiky – 1916, uspořádali **CH. Baby a A. Schickare**

1926 – Pražský lingvistický kroužek, **V. Mathesius, B. Havránek, J. Mukařovský**

- ruský formalismus » **Jacobson, Trubecký** (ten rozlišuje fonetiku - fyzikální povahu hlásek X fonologii – rozlišuje fce fonémů

JACOBSON – jazyk uspořádán do binárních pozic (párových protikladů), přímý inspirátor Levi-Strausse

C. LEE PIRKE – rozlišil fonetiku a fonemiku

fonemika – jak se aktéři vztahují k formě, jaký jazyk používají » emic

fonetika – pohled badatele » etic

Rozlišení emic a etic zavedl do antropologie M. Harris

- CLAUDE LEVI-STRAUSS (1908-)

= fran. etnolog, zakladatel strukturalismu, vystudoval práva a filozofii, působil na fr. lyceech, v roce 1935 nabídka z univerzity v Sant Paolu (popis cesty v díle Smutné tropy), 1939 se vrací z výpravy do Paříže, nastupuje na akademii, kvůli válce odchází pak do NY, setkává se Boasem, Krede, Loiseum, Meadowou, Bendictovou, Jacobsonem (navštěvuje dokonce jeho přednášky o analýze Boudlairových básní), 1945 – publikuje pro NY lingvistický kroužek

Výzkumy: Západní Brazílie – kmen Bororů, Nambikvárů, Tupí-Kvahibů

Elementární struktury příbuzenství – analýza příbuzenství, chápe to jako systém směny, stává se inspirací pro **Leacha** (směna žen), **Needhama, Rodneho**

- na toto téma vydává jednotnou práci **Marcel Granet** – příbuzenství v Číně, kde je příbuzenství chápáno jako **systém směny a systém komunikace**, to má 3 typy:

1. výměna žen utváří příbuzenský systém
2. výměna zboží zakládající ekonomickou aktivitu
3. kvůli jazyku

► to sebou nese tři typy vztahů » **sourozenci, rodiče a děti** » ty jsou podmíněny biologicky, **manželé** » institucionalizováno

„**Strukturální antropologie**“ – tři svazky 1958,73,83

„**Smutné tropy**“ – o výzkumu v Brazílii, snaha proniknout do mysli divochů, jde vlastně o reakci na knihu Levi-Bruhla „**Myšlení člověka primitivního**“, a to kvůli argumentu logického myšlení

= odlišný systém klasifikace, použití jiných kategorií, jazyk je kutilský a inženýrský, primitivní národy mají ale jazyk z praktických zkušeností, západní badatelé se specializují na abstraktní pojmy » na úrovni langue jsou si jazyky rovný, **liší se vždy parole**

„**Totemismus dnes**“ – 1962 – myšlení australských Aboriginů, totemismus není uctívání zvířat, totem slouží k tomu, aby byla uchopena rozmanitost lidských skupin, přenos přírodní rozmanitosti na společnost, zvířecí druhy jsou taxátory společnosti taxonomie » slouží ke klasifikaci společnosti

„**Mytologie**“ – zkoumá mýty z několika hledisek, vychází několik děl od r. 1964, mýty nejsou myšleny lidmi jako subjekty, ale jsou rozvíjeny podle svých pravidel, nejmenší jednotka mýtu » mytém » jak různě jsou kombinovány, převádí to do matematických rovnic a zápisů, mýtus připodobňuje k hudební partituře

= ovlivnil antropo 70. let » **vzniká interpretativní a kognitivní antropologie**

LEWIS DUMONT - v 50. letech působí na Oxfordu, studium indických společností, srovnání se Z společností, „Homo hierarchicus“ (1966) – esej o kastovním systému

MORT GODELIER – studoval Oceánii, výzkum na Nové Guineji

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE 4

8. přednáška

NOVÁ ETNOGRAFIE

= hnutí, které se rozvíjelo od 60. let 20. st., **symbolická a kognitivní antropologie** se v rámci tohoto nového diskurzu rozvíjí, nastává určitý zlom v antropologii, končí doba kolonizace, přehodnocuje se názor na scientologický model

SYMBOLICKÁ ANTROPOLOGIE

= od 60. let, prosazuje se hlavně v 70. letech

Kultura – autonomní ideový systém symbolů a významů (»sémiotický systém), skrze něj někteří řídí své jednání

- CLIFORD GEERTZ (1926-2006)

= narodil se v San Francisku, původně studoval literaturu a filosofii, ovlivněn Parsonsem, spojen s chicagskou univerzitou (působil zde až do 90. let.), pak odchází na Princeton

-výzkumy: 1952 – 1958 – Jáva – „Náboženství Jávy“ 1960

1957 – 1958 – Bali, píše o tom články

60. léta – Maroko - „Islam Observed“ 1968 – srovnání praktikování Islámu v Maroku a Indonésii

Interpretativní antropologie – hermeneutická antropologie, odklon od objektivismu, zaměřuje se na porozumění kultuře prostřednictvím symbolů, se kterými pracují samostatně aktéři » emická perspektiva
= odmítá formalizaci, spíše neformální metody, přejímá formu esejistickou, ovlivnil i historiky, především HIA, každodennost lidí žijících v historii

-zhuštěný popis – důraz na lokální detaily než na mezikulturu, jak lidé interpretují svou zkušenost, odvolává se **Gilberta Rylea** (ten tvrdí, že akt může být různě interpretován v různém kontextu, nejde o samotné události, důležitý je kontext)

» dále vliv **Maxe Webera** – čl. je zvíře zavěšené do pavučiny významů, kterou si sám upletl » antropologie má pátrat po tomto významu

= snaha **číst kulturu aktérům přes rameno**, kultura je soubor textů, snahou je zkoumat systémy vyjádření v náboženství, hodnotách atd. a rozumět jim v termínech, kt. aktéři používají, kultura je totiž soubor návodů a konstrukcí, modelem reality a pro ni

= **symbol** – chápán jako základní jednotka nesoucí význam

-„Fate and Culture“

-„Interpretace kultur“ – 1972 – soubor esejů, kohoutí zápasy na Bali, prostřednictvím symbolů vyjadřují, že jde o manifest sociálním vztahům

-„Local Knowledge“ – 1983 – soubor esejů, rozvíjení důrazu na studium výrazů

-Jáva – kompozice opozic uvnitř

-Bali – kompozice dramatické osobnosti – strach z vypadnutí role

-Maroko - osobnost utvářena sérií různých identifikací » tzv. nizba (?vizba?) » identita, série přívlastků převedených na podstatná jména, používají se dle místa, kde se nachází, vzniká tak kontextuální osobnost

-„Works and Lives Anthropologist as Author“ – 1973 – považováno za literární obrat v antropologii, na antropologické texty se nahlíží z pohledu literatury, proto úspěchy některých antropologů spíše dány literaturou (**Malinowski, Benedict, Evans-Pritchard**)

Kulturní překlad – přepsat to do kontextu lidí, kterým je to určeno

-kritika Geertze – **M. Harris** – jeho přístup lze označit za spekulativní a narativistický, Harris byl pozitivista + **E. Gellner** – antirelativismus, představa normativní vědy, věda má být univerzální

+ nehleděl na politickou sféru

-inspirace Geertzem:

VINCENT CRAPANZANO – „Tuhami-rozhovor s Marokáncem“ – experimentální metoda, rozhovor s jedním člověkem na tomto základě analyzovat celý kastovní systém

SHERY ORTNER - „Life and Death on Mount Everest“ – šerpové znají svá rizika

DAVID SCHEINDER (1918-1985) - zaměřil se na studium příbuzenství, „American Kingship“ 1968, studium příbuzenství na komplexní společnosti, zkoumá střední třídu z Chicaga, rozlišení na biologické a sociální příbuzenství, důležitý je podle něj význam biologických vazeb

MARSHAL SAHLINS

= začínal jako ekonom antropologie, chtěl propojit strukturalismus a .....?

„Historical Metaphors and ...“ – smrt kapitána Cooka, kritizováno, Evropané jsou etnocentričtí

„Culture and Practical Reason“ 1956 – ekonomická antropologie, staví se proti marxismu, důraz na historické souvislosti

Velká Británie

- VICTOR TURNER (1920-1983)

= manch. škola, žák Maxe Gluckmana, výzkum Ndembů, studium sociálních dramát, odchod do USA

= výzkum rituálů a k nim přidružených symbolů, zaměřuje se na specifickou, specifickou interakcí jsou způsoby zapojené do rituálů, symboly jsou činiteli sociálních procesů

-**Symbol stromu Mdui** – miza»mléko»ňadro»kojení»matka»dítě»rodina»pospolitost

= inspiruje se koncepcí přechodových rituálů Genepa, zkoumá především **liminaritu** a doplňuje ji termínem **communitas**, pocit barbarství, jednoty, zrušení hierarchie, hledá aspekty různých hnutí (Hells Angels, Hippies, František z Assisy)

- MARY DOUGLAS (1921-2007)

= její rodiče byli koloniální správci, ovlivněna katolickou vírou, studium na Oxfordu, setkání s Audrey Richards (na koloniální misi), postgraduálně studium antropologie, studovala u Evanse-Pritcharda, studium symbolů, specifické formy sociálního života, člověk je sociální zvíře (rituál, vtělení v tom, co jíme, jak se oblékáme) » vše jsou symboly » její kritikové to nazývají sociální koláže

-**výzkumy**: 1949-1950 – výzkum u kmene Lele v Zairu, manželská sňatková výměna

-**„Purity and Danger“** – 1969, poznatky z výzkumu v Zaire, hlavním tématem pojetí nečistoty, posvátnosti, špíny a hygieny, nečistota není výrazem pouze hygieny, ale je to i snaha o narušení řádu, nečisté je nemístní (patří to jinam), kmen Payi na Šalamounských ostrovech má vesnici rozdělenou na část posvátnou a část nečistou

-**„Nature Symbols“** – 1970, rozvíjí myšlenku moderních rituálů, jídlo a nakupování jsou hlavními příklady

» **pojem síť (grips)** – stupeň, který je jedinci dán jako volba ve společnosti, rozdíly uvnitř společnosti

» **skupina (groups)** – referuje k pozici ve společnosti, rozdíly mezi společnostmi

DĚJINY SOCIÁLNÍ A KULTURNÍ ANTROPOLOGIE 4

9. přednáška

KOGNITIVNÍ ANTROPOLOGIE (KA)

= zabývá se jím i psychologie, kultura je zde shledávána jako vnímání sdílených znalostí, zabývá se vztahem mezi misí a společností, centrálním předpokladem je psychologie jednoty lidstva, liší se specifickou kulturou vědění

= má svou specifickou teorii » místo lingvistických pojmů jako je znak – **termín schéma** – jde o organický rámec vztahů na úrovni vědění, určitá pravidla očekávání, která se vážou k určitým interakcím

-**teorie koreakcionismu** – myšlení se propojuje v celky

- WART HUNT GOODENOUGH

= **zakladatel KA**, americký antropolog, zabývá se výzkumem **etnověd** (ty mají teorii, že každá společnost má určitou alternativu třídění přírodních druhů) » rozděluje je na:

1. **Folktaxonomie** – oblast domorodého způsobu kultur
2. **Etnozoologie** – konceptualizace zvířat u domorodců +etnomedicína, etnofarmatologie, etnobotanika, etnomatematika
3. **Etnosémiotika** – studium významů

-**kompetentní analýza** – matematické zpracování domorodých klasifikačních systémů, věnoval jí největší část své práce

-**„Komponentní analýzy a studium významů“** 1956 – kulturní gramatika jednotlivých systémů vědění, zkoumání i empiricky (v Mikronésii), domorodá klasifikace barev, klasifikační systémy slouží k pojmovému uchopení světa

- DAN SPERBER

= fran. původ, studia symbolů, rozlišuje vztahy k symbolům na dvě skupiny:

1. **intelektuální** – formy myšlení podléhají kognitivním principům, nejsou univerzální
2. **symbolické** – náboženské symboly jsou výrazem hodnot, které jsou v tomto případě symbol. vyjádřeny

-**„Rethinking the Symbols“** – 1994

-**symboly**- nejsou jednoduché prvky nevědomého kódu, jsme odkázáni k rozvázání symbolických systémů, to, že člověk pracuje se symboly, vychází z jeho dispozic

epidemistická teorie – kognitivní vzorce se šíří nákazou

-**SCOTT ATRAN** – snaha sepsat poznatky o etnovědách, vědění je etnocentrickou praktikou, není univerzální, nejsou použity pro mimoevropské kultury kategorizací, **„Kognitive Foundations of Natural History“**

-**MAURICE BLOCH** – **„How we think that they think“** – mnohé znalosti získáváme bez prostřednictví jazyka (už jako malé děti si osvojujeme určitý systém jazyka ještě před začátkem jeho využívání)

► jde o objektivní proud, vychází z objektivního poznání

MARXISTICKÁ HNUTÍ V ANTROPOLOGII (White, Harris)

= hlavně politická ekonomie » nový směr » v době skotského osvícenství zakladatelem A. Smith » angažuje se i K. Marx » důraz na politiku a ekonomii (společnost), vývoj světového hospodářství

-rozdělení spol. života na » **materiální základnu** – výrobní prostředky

» **materiální nadstavbu** – náboženství, ideologie, věda

- EMMANUELL WALLERSTEIN – „Koncept světového systému“ – 1974

= zabývá se dějinami expanze západního kapitálu v 16.st. » to prý vznikl světový hospodářský systém, hodně hierarchizovaný

► **centrum**

► **semiperiférie** – má možnost vydělávat na periférii, nemůže se bránit centru (vých.E.)

► **periférie** – ekonomicky závislá a využívaná (Afrika)

= mizí nedotčené kultury, sleduje se samotný proces akulturace » zabývá se tím **E. Wolf**

„**Evropa a lidé bez ní stvořeni**“ + „**Vesničané**“ » jak se střetávají s ekonomikou a kapitálem, širší sociální změna vedena kvůli pohybu obyvatel do měst za prací » periférie vykořisťována centrem

-ANDRE G. FRANK – „**Reorient Global Economy to be Asien Age**“ – ptá se po bohatnutí severu a chudém jihu, zkoumá dilema mezi rozvojem a migrací

-SIDNEY MINTZ – zabývá se dějinami s cukrem, „**Sweetnes and Power**“, cukr omezuje hegemonii

-HERNANDO DE SOTO – „**Bída kapitálu**“, odmítá marxis.výklad, že za to vše mohou rozdíly ekonomické, jde o kulturní rozdíly, kapitalismus je vítání racionality a hospodárnost

► hodně kritizováno, i když šlo o přínos pro studia kultur, ekonomie principy špatně nastaveny

STRUKTURÁLNÍ MARXISMUS

= retrospektivní označení, má postihující principy marxistické teorie z hlediska strukturalismu

= zaměřují se na to, jak je společenský život určován základnou

-MAURICE GODELIER – vliv na Marxe a Levi-Strausse, strukturalismus je idealistická abstrakce, snaha doplnit strukturalistickou metodu o historické hledisko

= výzkum na nové Guineji, zkoumal kmen Barajna » nepeněžní ekonomika je založena na směně komodit, výměnný obchod » zaujímají základnu i nadstavbu, společenskou a důležitou kategorií je příbuzenství